

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jméno autora: Mgr. Ladislav Kažimír

Datum vytvoření: 19.04.2013

Číslo DUMu: VY_32_INOVACE_03_Ch_OCH

Ročník: II.

Vzdělávací oblast: Přírodovědné vzdělávání

Vzdělávací obor: Chemie

Tematický okruh: Organická chemie

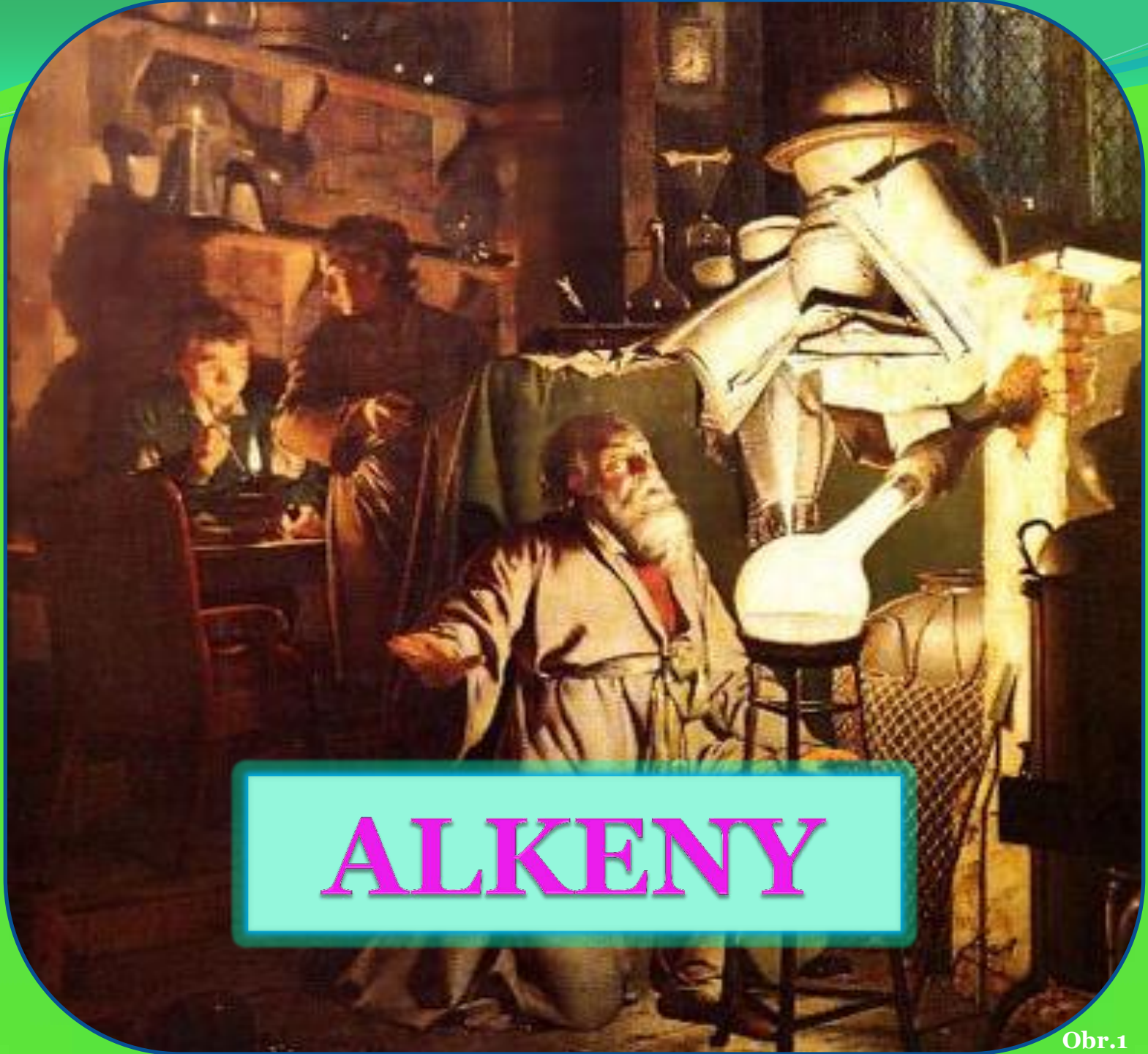
Téma: Alkeny

Metodický list/anotace:

Prezentace je určena pro téma **Alkeny** v rozsahu SŠ.

Zopakování základních fyzikálních a chemických vlastností, reakcí a výskytu.

Seznámení studentů se systematickým názvoslovím i triviálním, lze doplnit o další příklady. Typičtí zástupci, jejich vlastnosti, průmyslová výroba a využití.

ALKENY

- ALKENY, IZOMERIE**
- NÁZVOSLOVÍ ALKENŮ**
- FYZIKÁLNÍ VLASTNOSTI**
- CHEMICKÉ VLASTNOSTI**
- ETHYLEN (ETHEN)**
- PROPYLEN (PROPEN)**
- BUTYLEN (BUT-1-EN)**

Alkeny - olefiny

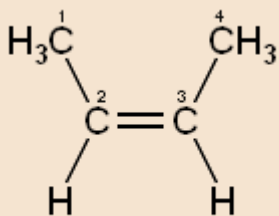
- ❑ Nenasycené uhlovodíky, které mají mezi atomy uhlíku v molekule s otevřeným řetězcem **jednu dvojnou vazbu C=C (jedna π -vazba)**.
- ❑ Uhlíkový řetězec alkenů může být lineární, nebo se může libovolně větvit a vytvářet tak velké množství různých izomerů.

Polohová izomerie

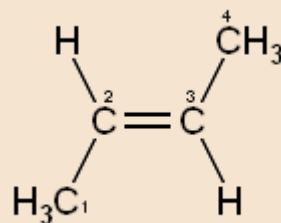
- ❑ Alkeny s větším počtem C v molekule se mohou lišit polohou dvojně vazby.
- Poloha dvojně vazby se udává číslicí (pořadové číslo atomu C z něhož vychází).

Geometrická izomerie

- ❑ Existence dvojné vazby nedovoluje, aby docházelo k libovolné rotaci atomů, došlo by totiž k jejímu přerušení.
- ❑ Myšlená rovina, která prochází vazbou, tedy uděluje substituentům různou polohu.
- Nachází-li se na stejné straně myšlené roviny, jedná se o polohu *cis*.
- Nachází-li se na opačných stranách myšlené roviny, jedná se o polohu *trans*.

cis-2-buten

trans-2-buten

Názvosloví alkenů

- ❑ Kořen názvu je tvořen kombinací z řeckých a latinských číslovek.
- ❑ Vyjadřují počet uhlíkových atomů v molekule, nebo v její základní části.
- ❑ Homologická řada začíná ethenem.
- ❑ **Methen neexistuje !!!**
- Poloha dvojné vazby se udává číslicí (pořadové číslo atomu C z něhož vychází).

obecný vzorec

koncovka

- en

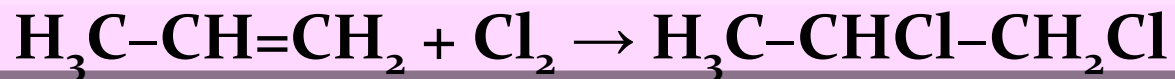
Fyzikální vlastnosti

- S rostoucím počtem uhlíkových atomů roste teplota varu.
- S počtem uhlíků v molekule roste také jejich hustota.
- Elektricky nevodivé.
- Alkeny se se svými fyzikálními vlastnostmi podobají alkanům.
- ethen, propen a buten - jsou plyny
- alkeny s 5 až 16 uhlíky kapaliny
- vyšší alkeny jsou pevné voskovité látky
- Ve vodě se prakticky nerozpouštějí.
- Dobře se rozpouštějí v jiných nepolárních látkách.

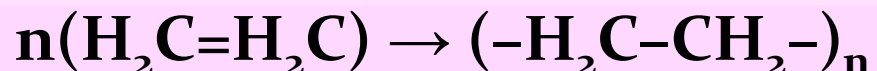

Chemické vlastnosti

- ❑ Alkeny jsou poměrně stálé sloučeniny.
- ❑ Přítomnost dvojné vazby v jejich molekule však podstatně zvyšuje jejich reaktivitu oproti alkanům.
- ❑ Charakteristická je pro tyto uhlovodíky tzv. adice což je reakce, při které dochází k zániku dvojné vazby.

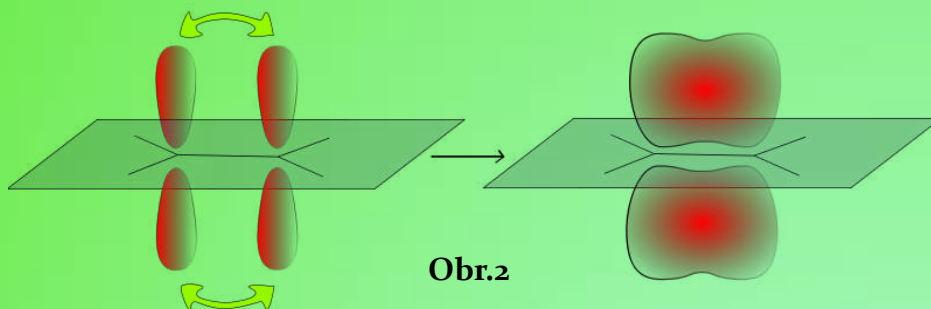
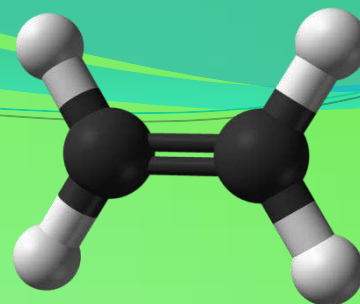
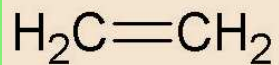
- ❑ polymerace - chemická reakce, při které z malých molekul (monomerů) vznikají vysokomolekulární látky (polymery).

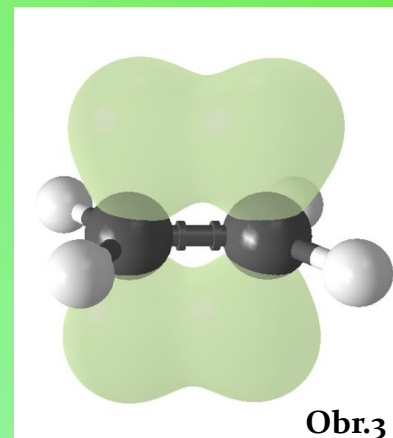
Ethylen

Ethen

Obr.2

model s vyznačenými p-orbitaly

Obr.3

bezbarvý hořlavý plyn nasládlé vůně

Obr.4

Obr.5

se vzduchem tvoří výbušnou směs

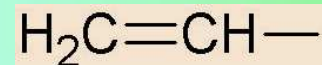

Obr.6

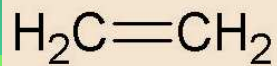
urychluje stárnutí květů, zrání plodů a opadávání listů

stimuluje tvorbu kořenových vlásků

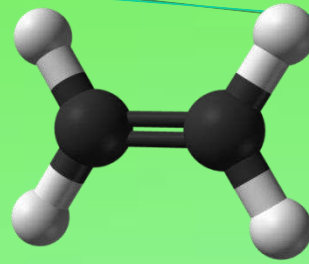
radikál se nazývá ethenyl (vinyl)

Ethylen

Ethen

Obr.7

Výskyt

v zemním a koksárenském plynu

metabolit rostlin - produkt látkové přeměny mající charakter fytohormonu

Obr.8

Použití

výroba ethylenglykolu - nemrznoucí směsi

výroba ethanolu

Obr.10

Obr.9

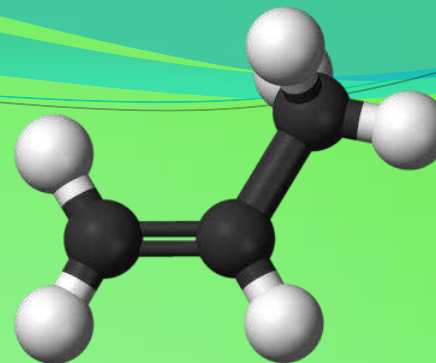

Obr.11

výroba chlorethenu (vinylchlorid) pro výrobu plastů

dozrávání jižního ovoce ve skladech

Propylen

Propen

bezbarvý plyn bez zápachu (může zapáchat po česneku)

extrémně hořlavý

Výskyt

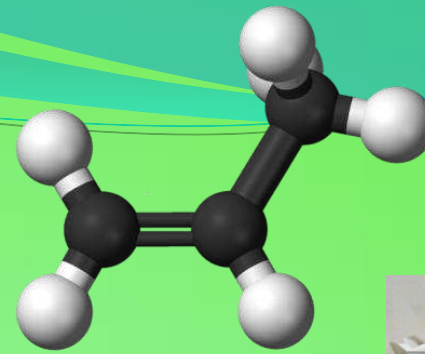
vedlejší produkt rafinace ropy a zemního plynu

ExxonMobil ropná rafinérie v Baton Rouge (druhá největší v USA)

Propylen

Propen

Použití

☐ výroba polypropylenu

➤ výroba filmů

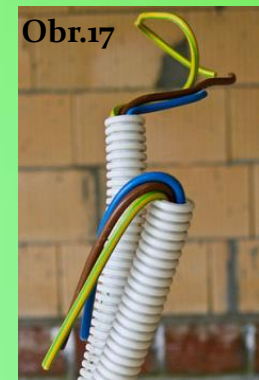
➤ obaly, víčka a uzávěry

➤ polypropylenová fólie

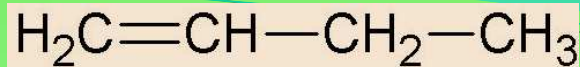
➤ izolace elektrických kabelů

➤ výlisky z plastu

➤ lana - plavou ve vodě

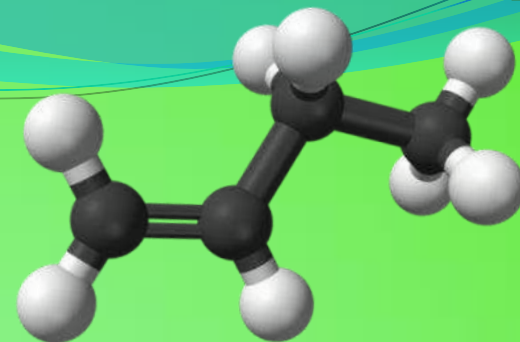

Butylen

but-1-en

1 - buten

bezbarvý plyn bez zápachu

extrémně hořlavý

Obr.4

se vzduchem tvoří výbušnou směs

Obr.6

Použití

výchozí surovina pro výrobu syntetického kaučuku

meziproduct pro přídatné látky používané v motorových olejích, benzínu a mazivech

Průmyslové aplikace zahrnují, tmely, lepidla, plniva pro tmely používaných k utěsnění střech a oken.

emulze- kosmetické přípravky rtěnky a lesk na rty

Obr.20

Obr.21

Citace

Obr.1 WRIGHT, Joseph. *Soubor: JosephWright-Alchemist.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 20.2.2013]. Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:JosephWright-Alchemist.jpg>

Obr.2 AMELLIUG. *Soubor: Liaison pi.svg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 16.4.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Liaison_pi.svg

Obr.3 JANOUŠEK, Jiří. *Soubor: ethylen 3D.png - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 16.4.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ethylene_3D.png

Obr.4 HENNING, Torsten. *Soubor:GHS-pictogram-flamme.svg - Wikipedie* [online]. [cit. 1.2.2013]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:GHS-pictogram-flamme.svg>

Obr.5 TORSTEN HENNING. *Soubor:GHS-pictogram-exclam.svg - Wikipedie* [online]. [cit. 1.2.2013]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:GHS-pictogram-exclam.svg>

Obr.6 TORSTEN HENNING. *Soubor:GHS-pictogram-explos.svg - Wikipedie* [online]. [cit. 1.2.2013]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:GHS-pictogram-explos.svg>

Obr.7 LISS, Klaus-Dieter. *Soubor: CoalcliffICC.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 16.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:CoalcliffICC.jpg>

Obr.8 CHIESA, Luigi. *Soubor: Colonne distillazione.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 16.4.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Colonne_distillazione.jpg

Obr.9 CJP24. *Soubor: PE a PP objects.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 15.4.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:PE_and_PP_objects.jpg

Obr.10 DNO1967. *Soubor: Antifreeze.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 16.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Antifreeze.jpg>

Obr.11 FIR0002. *Soubor: Banány white background.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 16.4.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bananas_white_background.jpg

Obr.12 ADBAR. *Soubor: ExxonMobil Baton Rouge.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 16.4.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:ExxonMobil_Baton_Rouge.jpg

Citace

- Obr.13** BART. *Soubor: Film strip.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 16.4.2013].
Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Film_strip.jpg
- Obr.14** POLYPARADIGM. *Soubor: Mint box z polypropylenu lid.JPG - Wikimedia Commons*[online]. [cit. 16.4.2013].
Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mint_box_polypropylene_lid.JPG
- Obr.15** SIMMS, Tim. *Soubor: Plastiktueten.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 16.4.2013].
Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Plastiktueten.jpg>
- Obr.16** BOOYABAZOOKA. *Soubor: Rubikova cube.svg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 16.4.2013].
Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rubik%27s_cube.svg
- Obr.17** KVDP. *Soubor: ElectricWireGrounded.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 16.4.2013].
Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:ElectricWireGrounded.jpg>
- Obr.18** ANTICHESERE. *Soubor: Corda alpinismo.JPG - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 16.4.2013].
Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Corda_alpinismo.JPG
- Obr.19** ALEX RIO BRAZÍLIE. *Soubor: Red Polypropylen židle s nerezovou Structure.JPG - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 16.4.2013].
Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Red_Polypropylene_Chair_with_Stainless_Steel_Structure.JPG
- Obr.20** SJR. *Soubor: DiorLippenstift.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 16.4.2013].
Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:DiorLippenstift.jpg>
- Obr.21** LAX1. *Soubor: Polyurethane2.gif - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 16.4.2013].
Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Polyurethane2.gif>

Literatura

- Honza, J.; Mareček, A. Chemie pro čtyřletá gymnázia (3.díl). Brno: DaTaPrint, 2000;ISBN 80-7182-057-1
- Pacák, J. Chemie pro 2. ročník gymnázií. Praha: SPN, 1985
- Kotlík B., Růžičková K. Chemie I. v kostce pro střední školy, Fragment 2002, ISBN: 80-7200-337-2
- Vacík J. a kolektiv Přehled středoškolské chemie, SPN 1995, ISBN: 80-85937-08-5